

Vliegcramp nabij Biak met de KLM Constellation Neutron

Ethiek I Code voor de Journalistiek

Volgens de "Code voor de Journalistiek" van de Nederlandse Vereniging van Journalisten van april 2008, <http://www.nvj.nl/ethiek/code-voor-de-journalistiek> brengt de journalist in de berichtgeving een duidelijk onderscheid aan tussen

- feiten,
- beweringen en
- meningen.

Dit is code 2 (onder het hoofd "waarheidsgetrouw", omvattende de codes 1 t/m 9)

Als genre aanduidingen (commentaar, opinie, column) ontbreken, verwacht de lezer feitelijk nieuws

BOEKBESPREKING

In het Algemeen Dagblad van 18 februari 2013 verscheen een boekbespreking/boekpromotie van het boek "De vlucht van een paradijsvogel, een bijzondere familiegeschiedenis" Het boek is terstond na verschijning succesrijk gepromoot door schrijvende zowel als audiovisuele media, veelal via interviews met de hoofdpersoon mevrouw Hannie de Rijke. Een groot deel van het boek is ook gewijd aan mr. J.O. de Rijke, de vader van Hannie.

Met de KLM-Constellation Neutron zou het gezin De Rijke naar Nederland vliegen. De vijf leden van het gezin De Rijke behoorden tot de tien overlevenden van de vliegcramp met dit toestel op 16 juli 1957 nabij Biak (Nederlands Nieuw Guinea). Marlies Dinjens en Stan de jong hebben op bekwame en onderhoudende wijze de soms zeer emotionele gebeurtenissen in de bijzondere familiegeschiedenis beschreven.

Van speculaties over drankgebruik van enig lid van de bemanning van de Neutron is in het boek geen sprake. Ook bij de talrijke interviews voor de boekintrodactie bij de diverse media hiervan geen spoor, voor zover mij bekend. Waarom dan wel, even confronterend als misplaatst, neergeschreven door de journalist Tonnie van der Mee in het Algemeen Dagblad.

ALTIJD

"Er ging altijd een hardnekkig gerucht over de piloot, dat hij voor de vlucht te veel zou hebben gedronken". Dat schrijft de journalist in een tussen aanhalingstekens geplaatst gedeelte van het interview, daarmee aangevend dat mevrouw Hannie de Rijke letterlijk is geciteerd.

Niet vermeld wordt in het artikel dat het tijdperk "altijd" in de aangehaalde zin, nog geen vier jaar heeft geduurd.

Het begin van die vier jaar wordt gemarkeerd door de KRO-netwerkuitzending van 15 januari 1999. Scherp wordt dit aanvangsmoment ook vastgelegd in een schriftelijke verklaring van 15 februari 2000, uitgegeven door drs. J.H.F. Sollewijn Gelpke, voormalig controleur (bestuursambtenaar) van de Schouten eilanden (waartoe ook Biak behoort).

Daarna zijn door de Rechter Commissaris van de Rechtbank in Amsterdam gedurende een half jaar getuigenverhoren gehouden. Op 13 oktober 2000 is namens de familie van de gezagvoerder een dagvaarding uitgebracht aan de omroepvereniging en twee redacteurs van KRO-netwerk.

In het vonnis van de Rechtbank (27 maart 2002, LJN AE0806) concludeert de Rechtbank dat de netwerkuitzending niet berust op onderzoek dat aan hoge eisen van zorgvuldigheid voldoet. De beschuldigingen tasten de eer en goede naam van Rob de Roos als persoon en gezagvoerder aan. De omroepvereniging werd veroordeeld tot het uitspreken van een rectificatietekst. De door de rechtbank opgelegde boete is door de nabestaanden integraal ter beschikking gesteld van de stichting Hulp aan Papoea's in Nood.

In het spoor van de Rechtbank en steunend op de resultaten van de rechterlijke getuigenverhoren, hebben eveneens de Raad voor de Transportveiligheid, de minister van Verkeer en Waterstaat en de Raad voor de Journalistiek, zonder enig voorbehoud de speculaties over drankgebruik naar het rijk der fabelen verwezen.

HERINTRODUCTIE

Bij het herintroduceren van de aantijging van drankgebruik door het Algemeen Dagblad en de journalist Van der Mee (kortweg aan te duiden als AD/vdM), doet zich thans een klemmende vraag voor.

Wisten AD/vdM *ja-of-nee* van de duidelijke uitspraken van de vier hierboven vermelde instanties ?

WEL OP DE HOOGTE

Als AD/vdM zeggen van dit alles op de hoogte te zijn geweest, is de beoordeling van de toelaatbaarheid van de aangehaalde zin in het AD-artikel een stuk eenvoudiger geworden. De journalist kan de suggererende zin niet laten passeren als "bewering" of "mening", omdat hij de feitelijke onjuistheid kent. De sectie "waarheidsgetrouw" (codes 1 t/m 9) belet hem dat. Hij moet de geïnterviewde daar op wijzen. Persisteert de geïnterviewde in zijn/haar onwaar gebleken suggesties – die daarmee het karakter van laster krijgen – dan kan de journalist in overleg met zijn hoofdredactie besluiten zich van de aantijgingen te distantiëren door de letterlijke tekst van zijn interviewpartner tussen aanhalingstekens te plaatsen, om aan te geven dat dit citaat niet de mening van redactie en journalist weergeeft. Anderzijds kunnen zij er voor kiezen de verantwoordelijkheid te nemen in de veronderstelling een maatschappelijk belang te dienen. Een andere optie is het bewuste gedeelte uit het interview weg te laten.

NIET OP DE HOOGTE

Wellicht verklaren AD/vdM bij de plaatsing van het artikel van 18 februari niet te hebben geweten van de uitspraken van bovenvermelde 4 beoordelingsinstanties :

- Dat kan natuurlijk. Al nadert de twijfel de 100% bij een journalist, erkend historicus, gespecialiseerd auteur van publicaties over de Molukken en Papua.
- Alcohol en luchtvaart is een explosief mengsel. Als hiervan sprake lijkt te zijn, hoort de journalist met wel bijzonder veel zorg de feiten na te gaan.
Code 2 : De journalist brengt in de berichtgeving een duidelijk onderscheid aan tussen feiten, beweringen en meningen.
- Code 17 : Het zoeken naar hoor en wederhoor is een journalistiek basisprincipe. In het bijzonder bij het publiceren van beschuldigingen en verdachtmakingen aan het adres van een persoon of organisatie, past de journalist wederhoor toe. De beschuldigde krijgt voldoende gelegenheid liefst in dezelfde publicatie en zonder onredelijke tijdsdruk, te reageren op de aantijging.

- De journalist behoort de geïnterviewde te waarschuwen tegen mogelijk onberaden uitspraken, waarvoor hij/zij zich mogelijkerwijs zal moeten verantwoorden. Anders faalt de journalist in het beschermen van de belangen van de geïnterviewde.
Code 14 : Bij het verzamelen , selecteren en bewerken van nieuws gaat de journalist fair te werk.

WEIGEREN DE VRAAG TE BEANTWOORDEN

Een weigering van AD/vdM om de simpele ja-of-nee vraag te beantwoorden is zeker groot nieuws. Het zal de discussie over de ethiek van de journalist en het maatschappelijk belang daarvan een sterke impuls kunnen geven.

Immers :

“De journalist gaat zorgvuldig en integer te werk en geeft daarvan ook blijk in zijn berichtgeving door verantwoording af te leggen over zijn journalistieke methoden”, aldus Code 3 van de Code voor de Journalistiek van de NVJ.

Guus de Roos Beltrum, 24 april 2013